

Achtergronden wereldzuivelmarkt Diep dal, hoe verder?

De zuivelmarkt is de laatste tijd veel in het nieuws en helaas niet positief. Stakende Franse boeren die de overheid tot ingrijpendere actie willen dwingen, noodkreten van melkveehouders op social media en een veelvuldig gebruik van het woord 'crisis' in de krantenkoppen. Nu krijgen slechte tijden in het algemeen veel meer aandacht in de media dan goede tijden, en lijken we de topjaren 2013 en 2014 alweer te zijn vergeten, maar het is een feit dat de zuivelmarkt tegenwoordig meer uitdagingen biedt dan pakweg tien jaar geleden.

Mark Voorbergen
Zuivelconsultant

In de meeste toonaangevende zuivellanden zijn de coöperaties degenen die de melkprijs bepalen. De coöperaties zijn opgezet door hun eigenaren – de melkveehouders – om een zo goed mogelijk opbrengst voor hun melk in de markt te creëren. Als de markt slecht is, valt de melkprijs tegen, als de markt goed is, is ook de melkprijs goed. Dit betekent dat het over het algemeen de melkveehouders zijn die primair

de grillen van de markt ervaren. Een goede operationele prestatie van de coöperatie en de juiste strategische keuzes helpt om de melkprijs boven het gemiddelde in de markt uit te tillen, overigens ook bij de niet-coöperatieve melkverwerkers in de regio omdat die een vergelijkbare melkprijs moeten uitbetalen om verzekerd te zijn van voldoende melk. De volatiliteit volledig uitsluiten kunnen – en willen – ook de best presterende coöperaties echter niet.

Figuur 1 geeft aan dat de West-Europese melkveehouders in de afgelopen jaren te maken hebben gehad met forse volatiliteit in de markt en daaruit resulterende sterke melkprijschommelingen. De grijze achtergrond geeft via de prijs van vol melkpoeder, zoals die tweewekelijks uit GDT de belangrijkste zuivelveilig rolt, aan hoe de wereldmarktopbrengsten zich ontwikkelen. De blauwe lijn geeft aan dat die wereldmarktopbrengsten sterk doorwerken in de melkprijs zoals die gemiddeld in de EU wordt uitbetaald.

Prijzen voor 2007 stabiel

Als nog verder teruggekeken wordt, zou blijken dat de wereldmarktopbrengsten van vóór 2007 veel stabielere waren. Voor de melkprijs gold hetzelfde. Er zijn een aantal redenen te noemen waarom de vanaf 2007 optredende volatiliteit een vast gegeven zal blijven in de markt:

- Het terugtrekken van Brussel uit de markt-ondersteuning. Tegenwoordig beperkt de rol van de Brusselse overheden zich grotendeels tot 'crisismaatregelen'. Het meest relevante onderdeel daarvan is dat de overheid melk

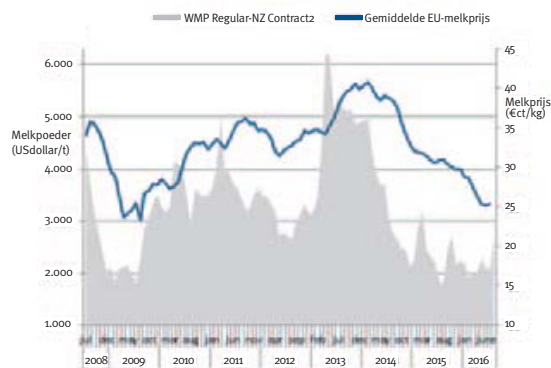
MARKTBENADERING

Er is op dit moment veel discussie over hoe de Nederlandse zuivelketen het best met de volatiliteit in de markt om kan gaan.

Foto: Twan Wiermans

Figuur 1

Gemiddelde West-Europese melkprijs in relatie tot de prijs van volle melkpoeder op GDT (juli 2008–augustus 2016)

uit de markt neemt – de zogenaamde interventie – wanneer er te veel aanbod is en de melkprijs onder een minimumniveau dreigt te zakken. Melk kan uiteraard niet fysiek uit de markt genomen worden, dus gebeurt dat in de vorm van mager melkpoeder en boter. Wanneer de prijzen weer aantrekken en de markt het kan hebben, worden deze volumes weer terugverkocht in de markt. Omdat vroeger het prijsniveau waarop interventie begint veel hoger lag, kan de melkprijs tegenwoordig veel dieper wegzakken voordat er ingegrepen wordt.

- De tweede belangrijke hervorming van het Brusselse beleid is het afschaffen van aanbodregulering sinds 2015. Nu de melkquotering is afgeschaft, kan het Europese melkaanbod harder groeien dan vroeger en daarmee kan de markt vanuit het aanbod dus ook sterker onder druk gezet worden. Met name de aanhang van de theorie van 'inverse aanbodreactie' in de melkveehouderij – meer gaan produceren als de prijzen laag zijn om het

inkomen op peil te houden – waarschuwen voor de risico's van het loslaten van aanbodregulering.

- Het toenemende belang van grote maar relatief instabiele handelspartners. De ontwikkelingen in Rusland en China in recente jaren hebben aangetoond dat een grote afhankelijkheid van enkele importeurs voor grote problemen kan zorgen. Door de handelsblokkade tussen Rusland en de EU en een combinatie van interne factoren in China, importeerden beide landen in 2015 ineens 4,5 miljard kilogram minder melk dan het jaar daarvoor. Dat is ruim 8 procent van de totale wereldhandel
- Het lage percentage melk dat internationaal wordt verhandeld. Wereldwijd wordt slechts een kleine 10 procent van de totale melkhoeveelheid over de grenzen gebracht. Weersinvloeden, bovengenoemde handelsblokkades en andere geopolitieke onrust werken daardoor meer dan proportioneel door in de wereldwijde vraag- en aanbod-

balans van die 10 procent verhandelde melk. Omdat de marktparticipanten in de overige 90 procent – die binnenlands verkocht wordt – in toenemende mate naar de prijsontwikkeling van die 10 procent wereldhandel kijken, bewegen ook binnenlands de prijzen steeds sneller en sterker mee.

Is er een oplossing?

Melkrijsschommelingen van meer dan 50 procent in 18 maanden hebben forse invloed op de verlies- en winstrekening van het gemiddelde melkveebedrijf en zet met name bedrijven met weinig reserves die fors hebben geïnvesteerd onder druk. Op dit moment vindt er een dusdanig snelle verbetering plaats in de markt dat de melkprijzen over enkele maanden wellicht al weer de €0,30 aantikken, maar de afgelopen 24 maanden hebben aangetoond dat een gemiddelde melkveehouder ook in staat moet zijn om een periode van 6 tot 12 maanden met melkprijzen van €0,25 te overleven.

Er is op dit moment veel discussie over hoe de Nederlandse zuivelketen het best met de volatiliteit in de markt om kan gaan. Vaak wordt bijvoorbeeld gedacht over een belangrijker rol voor de banken of voor de overheid. Naar verluidt kijkt de Rabobank in Ierland bijvoorbeeld naar mogelijkheden om het tempo van aflossen van leningen te laten hangen van de hoogte van de melkprijs. Als de melkprijs meer ruimte geeft voor

aflossing, wordt er meer afgelost, en als er door een lage melkprijs geen ruimte is voor aflossing, kan die geminimaliseerd worden. Daarnaast gaan er stemmen op om de overheid een stevigere rol te geven in de risico-beheersing op het melkveebedrijf. Vaak wordt er dan gekeken naar het Milk Margin Protection Program van de Amerikaanse overheid. Kort gezegd komt dat erop neer dat een melkveehouder afhankelijk van de hoeveelheid risico die hij als ondernemer in zijn bedrijf wil inbouwen, bijdraagt aan een fonds van waaruit de bandbreedte van zijn margefluctuatie wordt verkleind. Als hij die bandbreedte zo klein mogelijk wil houden,

is zijn premie – de bijdrage aan het fonds – hoog; als hij bereid is een forsere fluctuatie in de marge te accepteren, kan zijn bijdrage laag blijven.

Op zich is er niks mis met beide voorgaande opties, maar er kleeft toch altijd een luchtje aan dat ruikt naar: ‘de melkveehouderij kan

het zelf niet managen, dus laten wij het maar voor ze oplossen’. Ik denk dat in de kern toch de verantwoordelijkheid bij de melkveehouder zelf moet liggen. Een zorgvuldige liquiditeitsplanning en enige ingebouwde ruimte om in de kosten te anticiperen op lagere dan wel hogere prijzen, lossen al een hoop op. Ik ben zelfs van mening dat de melkveehouderij er baat bij heeft dat marktsignalen snel en duidelijk doorkomen op het bedrijf. Men maakt nu eenmaal deel uit van een keten die produceert voor een markt. Wellicht is de enige missing link nog een methodiek om overproductie in tijden van marktoverschotten ook naar rato te waar-

MELKVEEHOUDER HEEFT ER BAAT BIJ DAT MARKTSIGNALLEN SNEL EN DUIDELIJK DOORKOMEN

deren. Dit betekent een melkrijssysteme waarin de verantwoordelijken voor de overschotmelk ook proportioneel worden beloond naar wat die melk oplevert. Dit is complex, maar het voorkomt dat er te veel geproduceerd wordt alleen omdat ‘de buurman het ook doet’ zonder dat er op dat moment een markt is voor die melk. Evenzeer kan er in een oplopende markt een premie gegeven worden op de momenten dat er snel behoefte is aan meer melk. De beste oplossing is uiteraard een keten die in staat is om een hoger dan gemiddelde opbrengst in de markt te realiseren. Er vindt op dit moment een toenemende divergentie plaats tussen de opbrengsten in de onderkant van de markt en de opbrengsten in de bovenkant van de markt. Dit zal resulteren in toenemende verschillen in de melkprijs van individuele ondernemingen. Een keten die toewerkt naar een strategie gericht op die bovenkant van de markt is wellicht de beste oplossing. De volatiliteit wordt er niet mee uitgebannen, maar het zorgt wel voor hogere pieken en minder diepe dalen en een betere gemiddelde melkprijs door de jaren heen. De rest is aan de melkveehouder.

Figuur 2

Hoeveelheid uit de markt genomen magere melkpoeder (2011-juli 2016)

